

УДК 784.9: 792.73

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/90-2-9>**Оксана МАСНИК,***orcid.org/0009-0009-0163-9635**аспірантка кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) oksana.masnyk.21@pnu.edu.ua*

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ МУЗИЧНО-СЛУХОВОГО РОЗВИТКУ ЕСТРАДНО-ДЖАЗОВОГО ВОКАЛІСТА (НА ПРИКЛАДІ МЕТОДИКИ БОБА СТОЛОФФА)

Стаття присвячена аналізу інноваційних методів вокального навчання, розроблених американським педагогом-новатором Бобом Столоффом з метою розкриття психологічних механізмів їх впливу на ефективність музично-слухового розвитку естрадно-джазового вокаліста. У ході дослідження з'ясовано, що основу методики Б. Столоффа становить комплексний підхід до навчання вокальної імпровізації, який включає ритмічні, мелодичні та артикуляційні вправи на закріплення м'язової пам'яті за допомогою зовнішніх тригерів для формування стійкого інтонаційно-ритмічного словника естрадно-джазового вокаліста. За результатами компаративного аналізу авторських методик Б. Столоффа та українського педагога-новатора В. Куфлюка, який розробив унікальні методи формування абсолютного музичного слуху, доведено, що ефективність навчальних методів Боба Столоффа забезпечує взаємодія полімодальних тригерів ВАК-системи людського сприйняття (візуального, аудіального, кінестетичного) та їх різних синестезійних комбінацій під час виконання вокально-інструментальних вправ і скет-імпровізацій, які супроводжуються сукупністю вібраційних і дотикових відчуттів, викликаних асоціативним руховим імітуванням гри на духових (імітація натискання клапанів), ударних (відбивання ритмів по грудній клітині, черевній порожнині, стегнах тощо), клавішних (перебирання пальцями), шумових інструментах (імітація гри на маракасах), клацанням пальцями. У висновках обґрунтовано, що системно структурований тригерний принцип засвоєння еталонних вокально-інструментальних зразків у методиці Боба Столоффа комплексно створює підсилювальну систему для ефективного опанування різноманітного навчального матеріалу та виступає стимулюючим фактором прискореного формування досконалих музично-слухових даних естрадно-джазового співака як необхідного професійного фундаменту успішного досягнення ним вищих рівнів вокальної майстерності.

Ключові слова: естрадно-джазовий вокаліст, інноваційна вокальна методика, музично-слуховий розвиток, психологічні механізми, система тригерів, Боб Столофф.

Oksana MASNYK,*orcid.org/0009-0009-0163-9635**Postgraduate student at the Department of Ukrainian Musical Studies and Folk-Instrumental Art
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) oksana.masnyk.21@pnu.edu.ua*

INNOVATIVE METHODS OF MUSICAL AND AUDITORY DEVELOPMENT OF A POP AND JAZZ VOCALIST (BASED ON THE METHODOLOGY OF BOB STOLOFF)

The article is devoted to the analysis of innovative methods of vocal training developed by American pioneering teacher Bob Stolloff with the aim of revealing the psychological mechanisms of their influence on the effectiveness of musical and auditory development of pop and jazz vocalists. The study found that the basis of Stolloff's methodology is a comprehensive approach to teaching vocal improvisation, which includes rhythmic, melodic, and articulation exercises to reinforce muscle memory using external triggers to form a stable intonational-rhythmic vocabulary for pop and jazz vocalists. Based on the results of a comparative analysis of the methods developed by Bob Stolloff and Ukrainian educational innovator V. Kuftyuk, who developed unique methods for training perfect pitch, it has been proven that the effectiveness of Bob Stolloff's teaching methods is ensured by the interaction of polymodal triggers of the human perception system (visual, auditory, kinesthetic) and their various synesthetic combinations during the performance of vocal-instrumental exercises and sketch improvisations, which are accompanied by a combination of vibrational and tactile sensations caused by associative motor imitation of playing wind instruments (imitation of pressing valves), percussion instruments (beating rhythms on the chest, abdomen, thighs, etc.), keyboard instruments (fingering), noise instruments (imitation of playing maracas), and finger snapping. The conclusions substantiate that the systematically structured trigger principle of learning reference vocal instrumental models in Bob Stolloff's methodology comprehensively creates a reinforcement system for the effective mastery of diverse educational material and acts as

a stimulating factor in the accelerated formation of the perfect musical and auditory data of a pop-jazz singer as a necessary professional foundation for the successful achievement of higher levels of vocal mastery.

Key words: *pop and jazz vocalist, innovative vocal methods, musical and auditory development, psychological mechanisms, trigger system, Bob Stolfoff.*

Постановка проблеми. Переможна участь талановитих представників українського естрадно-пісенного мистецтва в міжнародному конкурсному русі та світовій концертній практиці свідчить про утвердження високих творчих критеріїв вітчизняного естрадно-вокального професіоналізму, який істотно зріс в останні десятиліття завдяки інноваційним тенденціям розвитку фахової вокальної освіти. Впровадженню сучасних технологій і нестандартних підходів в освітній процес професійної підготовки естрадного співака сприяє ефективне використання прогресивних методів формування навичок естрадно-джазового вокалу, розроблених провідними зарубіжними педагогами-новаторами Д. Мітчел, Б. Столоффом, С Ріггсом та ін. Найбільшу популярність здобула методика джазового та академічного музиканта-мультиінструменталіста і співака Боба Столоффа, націлена на виховання навичок вокальної імпровізації, що загалом забезпечує інтенсивний слуховий розвиток музиканта, особливо актуальний в умовах фахового навчання дорослих вокалістів-початківців, а також необхідний для удосконалення вокальної майстерності підготовлених співаків.

Аналіз досліджень. Так, у статті О. Процишин та С. Леонтієвої вивчаються особливості розвитку навичок слухового самоконтролю у майбутніх артистів-вокалістів та обґрунтовується доцільність здійснення аудіозаписів власного виконання «з метою подальшого співвідношення м'язових й вібраційних відчуттів із акустичним сприйняттям голосу під час співу та в процесі прослуховування запису» (Процишин, 2024: 333). Сучасна українська композиторка О. Спіліоті пропонує теоретично-експериментальне дослідження проблеми розвитку музично-інтонаційного мислення, а також розробляє та апробує авторську методику формування музично-інтонаційного мислення майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки на основі функціонально-дидактичної моделі, створеної за стандартом IDEF0 (Інтегроване визначення для моделювання функцій) (Спіліоті, 2019). На основі аналізу методів Боба Столоффа Н. Дрожжина створює власну методику навчання студентів естрадно-джазового вокалу та отримує позитивне підтвердження ефективності авторської освітньої програми (Дрожжина, 2019). Створення інноваційних інтегрованих методик

естрадно-вокального навчання передбачає теоретичне осмислення психологічних механізмів дії різних методів, які їх складають.

Мета статті – проаналізувати інноваційні методи комплексного підходу Б. Столоффа до навчання вокальної імпровізації та розкрити психологічні механізми їх впливу на ефективність музично-слухового розвитку естрадно-джазових вокалістів.

Виклад основного матеріалу. Фахове зростання майбутнього естрадно-джазового вокаліста забезпечують такі складники, як вокальна методика, вокальне виконавство, сценічна практика та концертний досвід. Всі ці компоненти спрямовані на покращення рівня професійних теоретичних знань, розвиток вокально-технічних та імпровізаційних навичок, удосконалення артистичних, інтерпретаційних можливостей та вокально-слухових якостей. Як зазначають О. Процишина та С. Леонтієва, науковці виокремлюють різні види музичного слуху: відносний, абсолютний, гармонічний, мелодичний, метро-ритмічний, інтонаційно-внутрішньо-зонний, динамічний, пасивний, активний, внутрішній, тембровий та вокальний (Процишина, Леонтієва, 2024: 336). Оскільки вокалісти досить часто є дорослими початківцями, виникає питання підбору відповідної методики для пришвидшеного розвитку музично-слухових навичок співака, що в майбутньому сприятиме точному інтонуванню, читанню нотних текстів з аркуша, відтворенню імпровізаційних моментів і швидкому засвоєнню навчального матеріалу.

Ефективну авторську методику, яка дозволяє вокалістам-початківцям почати імпровізувати, а підготовленим співакам перейти на більш високий рівень майстерності, створив американський джазовий співак, музикант-універсал Боб Столофф, який по праву вважається реформатором вокальної естрадно-джазової освіти. Опанувавши гру на ударних, трубі, флейті, контрабасі, здобувши ґрунтовний виконавський та багаторічний педагогічний досвід викладача Музичного коледжу Берклі, Столофф сформував унікальний метод із вивчення скет-вокалу, де успішно поєднав вокальну теорію із практикою, розвитком слуху, інтенсивною ритмічною роботою та інструментальними концепціями. Загалом Столофф видав шість навчальних підручників: «Scat! Vocal Improvisation Techniques» (1996), «Blues

Scatitudes» (2003), «Body Beats» (2009), «Vocal Improvisation For Soloists, Groups & Choirs» (2011), «Recipes For Soloing Over Jazz Standards» (2014), «Rhythmania» (2014). Педагог проводив презентації та майстер-класи у Австрії, Канаді, Китаї, Німеччині, Греції, Гваделупі, Італії, Ізраїлі, Японії, Нідерландах, Польщі, Словенії, Іспанії, Швейцарії, Франції, Фінляндії, Еквадорі, Колумбії, США, Відні, Бразилії тощо. Також варто зазначити, що знаменитий маестро має українське коріння, оскільки його дідусь був українцем. У 2018-му році Столофф відвідав Україну та дав інтерв'ю українському телеканалу Espresso TV, де наголосив, що ця подорож для нього є надзвичайно важливою, оскільки «...це своєрідна можливість поєднатися зі своїми пращурами» (Дрожжина, 2019: 183). 12 грудня цього ж року у Харківському національному університеті мистецтв імені І. П. Котляревського педагог провів два майстер-класи за темами «Основи скет-співу» та «Фонові вокальні пласти – бек-вокал», оскільки навчальна методика створена не тільки для солістів, а й для ансамблів та джазових хорів. Тож методика Боба Столоффа є однією із найбільш системних та структурованих програм для навчання та музично-слухового розвитку естрадно-джазових співаків. Педагог зумів знайти велику кількість простих та позитивних методів і підходів до студентів, щоб допомогти подолати сором'язливість та змусити імпровізувати й синкопувати ще до того, як вони це усвідомлять. Наразі джазові академії Боба Столоффа широко розповсюджені по всьому світу (Італія, Нідерланди, Іспанія) і виховують велику плеяду кваліфікованих джазових та естрадних співаків, а майстер-класи включають традиційний скет-спів, спонтанну групову імпровізацію та інструкційно-вокальну артикуляцію. Музичні вправи, завдання та детальні інструкції призначені для співаків із різним стилістичним спрямуванням, музичним досвідом, підходом та рівнем підготовки.

Суть методичної системи Боба Столоффа полягає у трактуванні голосового апарату як природного музичного інструменту, котрий за допомогою голосових складок та артикуляційних прийомів має змогу відтворити розмаїття звуків, тембрів, тональних відтінків, а голова та грудна клітина слугують у ньому природними камерами для звукового резонування. За задумом Столоффа, наслідуючи голосом звуки ударних інструментів (хет, тарілки, великі та малі барабани), співак застосовує ритмічні малюнки, притаманні джазовій музиці. Його авторський посібник «Scat Drums» націлений на вдосконалення і розвиток ритмічного мислення під час вивчення імпровізацій

джазовими вокалістами та містить велику кількість вправ із послідовним технічним ускладненням музичного матеріалу (Дрожжина, 2019: 182). У підручнику «Rhythmania» Б. Столофф зазначає, що джазовий вокаліст має змогу ефективно розвивати ритмічне мислення завдяки власному напрацюванню словника вокально-інструментальних артикуляцій, які включатимуть різноманітні комбінації та варіанти побудов. Автор наголошує на виконанні усіх вокальних вправ мовою оригіналу, а саме англійською, де важливим є послідовність приголосних b, d, l, n (укр. – бі, ді, ел, ен) та голосних a, i, u (укр. – а, і, у). Завдяки чергуванню оригінальних складів (ба-ба-ба, да-да-да; да-ба-да-ба; бі-ді-бі-ді; бадн-дадн; де-а-даба; ду-ба-ді; ді-ба-да; ду-ду-лі; ді-ду-ла; да-ба-лі; ді-ба-ла та ін.) можна імітувати голосом гру на музичних інструментах та створювати мікроритмічні зміщення, характерні для свінгу (Дрожжина, 2019: 184). І хоча у досвідчених співаків імпровізаційні склади повинні виникати спонтанно й непередбачувано, все ж на початковому етапі вивчення традиційного скету автор рекомендує щоденне практикування підготовлених комбінацій складів методом наслідування. У авторських підручниках педагог пропонує «інструментально-вокальну гру на барабанах», для якої формальна підготовка є не обов'язковою, проте, під час виконання вправ необхідно тримати стабільний темп і ритм. Також для кращого засвоєння матеріалу вправи доповнюються асоціативними рухами. Відеоматеріали уроків і майстер-класів педагога яскраво ілюструють, що під час виконання скет-імпровізації він імітує руками гру на ударних, духових, шумових, клавішних і навіть смичкових інструментах (Bob Stoloff, 2020).

Ще одним унікальним посібником Боба Столофа стала праця «Body Beats», яка представляє новітні техніки «body percussion» (використання тіла як музичного інструменту на кшталт боді-барабану). Взагалі метод гри на боді-барабані не новий та походить від танцю «Джуба», створеного у 1800-х роках західноафриканськими рабами, оскільки в той час на плантаціях південної Америки було заборонено застосування ритмічних музичних інструментів через страх перед секретними кодами, прихованими в барабанному бої (Stoloff, 2009: 6). Пізніше, в середині XIX століття, до танцю були додані музика та тексти пісень, також відбувалися публічні виконання цього танцю, а згодом його елементи були включені до «європейської джиги», «ріл-степів», «клог-танців», «рінг-шуту», «хуфінгу» та «теп-денингу».

Авторський метод Боба Столоффа «Tap-Slap-N-Thump» зосереджений на барабанному ритмі (бас-барабан, хай-хет, малий барабан), охоплює ритми у стилях поп, джаз, латина, фанк та включає ляскання, плескання, постукування, клацання і притупування в ритмі за допомогою долонь, пальців, кистей рук, ніг та верхньої частини тіла. Книга «Body Beats» створена для вокалістів, перкусіоністів, музикантів різних фахових категорій з метою розвитку ритмічного мислення і тілесної координації. Вона поділяється на чотири розділи та включає систему різноманітних вправ. Так, у першому розділі під назвою «Перша позиція» автор дає чіткі рекомендації щодо постановки рук: обидві руки ставлять поруч на животі, майже торкаючись, два великі пальці розміщені трохи нижче під грудною клітиною та служать точкою опори для простукування по черевній порожнині іншими пальцями. Вправи першого розділу містять ритми четвертних і восьмих нот, включають почергові акцентовані простукування слабких та сильних долей, конфігурації тріолей, а також подвійні ляпаси. Другий розділ під назвою «Друга позиція» включає простукування однією рукою по животу, а іншою по грудній клітині із застосуванням розслабленого або стиснутого кулака для створення звуку «тупіт». Зміна положення рук та чергування початкових ударів лівою і правою руками дають змогу вивчити та відпрацювати ними артикуляції обох звуків. В даному розділі приділяється увага відпрацюванню тріолей, свінгу (тобто ритмічних відхилень із характерною пульсацією, де акцентується слабка доля), подвійних ударів у другій позиції, постукуванню на низхідних та висхідних долях, включаючи застосування лігатур та штрихів для синкопованих ритмів. Другий розділ також представляє поєднання ритміки та пульсації, характеризує ритми сучасних популярних та рокових бітів із відчуттям восьмої долі, що імітує бас-барабани та барабани, які застосовуються у грі на барабанах «trap-set», а тарілка хай-хет або райд грає рівний патерн восьмої із бас-барабаном та малим барабаном. Третій розділ «Третя позиція» описує прийоми трьох основних артикуляційних формул (постукування і ляпаси по животу, удари по центру груднини) і включає використання 16-х нот ритмічної конфігурації та перехресні удари. Складність виконання вправ залежить від темпу. Четвертий розділ «Стилістичні міркування» пропонує комплекс поширених грувів у різних музичних стилях (кантрі, реггі, ритм-енд-блюз, фанк, латинська босанова та самба тощо), які можна відтворити гучними ударами за допомогою постукувань, ляпасів, ударів у рівному та

свінговому ритмі. Вправи містять різноманітні конфігурації 8-х та 16-х нот, представляють гру тріолями й штрихами у трьох позиціях із додаванням перехресних постукувань.

Отже, Бобу Столоффу вдалося розробити комплексний підхід до навчання вокальної імпровізації, що включає ритмічні та мелодійні вправи, вокальні басові лінії та барабанні груви (ритмічні, імпульсивні відчуття «гойдалки» в музиці), етюди з артикуляційних складів, доповнені цінним ілюстративним матеріалом аудіозаписів. Пояснюючи принцип дії своєї методики, Столофф у передмові до «Ритмоманії» наголошує на необхідності для вокаліста щоденної практики вправ на м'язову пам'ять, що стає основою формування в нього «міцного ритмічного словника» за допомогою зовнішніх тригерів. На думку Столоффа, такі тригери (англ. trigger – активувати), як палички, смички, слайдери, клапани, клавіші, допомагають інструменталістам покращувати свої ритмічні навички. На відміну від інших виконавців «співак, який може грати на музичному інструменті, а може й не грати, зазвичай схиляється до механічного навчання, оскільки це не вимагає виснажливого тренування м'язової пам'яті. Однак це не обов'язково простіший чи кращий підхід, оскільки він вимагає помітно гарної інтуїції та вродженої здатності спонтанно перетворювати засвоєні музичні концепції на зв'язні художні творіння. ...Як колишній інструменталіст, – резюмує Столофф, – можу стверджувати, що практика вправ на м'язову пам'ять справила величезний вплив на мій ритмічний досвід завдяки фізичності та повторенню» (Stoloff, 2014: ix).

Подібне пояснення ефективності музично-слухового розвитку за допомогою системи тригерів знаходимо в дисертації Д. Гусар, присвяченій вивченню унікальної методики формування абсолютного музичного слуху, створеної видатним українським педагогом В. О. Куфлюком (Гусар, 2017). Одним із результатів цього дослідження став висновок про те, що засобом психотехніки сольфеджіо, який забезпечив успішне формування абсолютного музичного слуху за методом В. Куфлюка, апробованим на кількох поколіннях учнів, став взаємодоповнюючий комплекс специфічних тригерів (пускових психоемоційних та психофізіологічних механізмів). Характерні типи тригерів присутні у ВАК-системі людського сприйняття, що включає візуальну (В), аудіальну (А) та кінестетичну (К) модальності. У методиці В. Куфлюка задіяні всі три типи ВАК-системи, де звучання тональності До-мажор, що служить базовим еталоном ідентифікації та відтворення

абсолютної висоти звуків, стимулює аудіальне сприйняття (А), текстова співзвучність початкових складів пісень-підказок (сенсорних еталонів) із назвами нот у нотному матеріалі активізує візуальне сприйняття (В), а робота голосових складок у поєднанні з руховою моторикою «руки, що чує» (спів із одночасним відтворенням мелодії на музичному інструменті) розвиває кінестетику (К) (Гусар, 2017: 116–119).

Порівняльний аналіз авторських методик українського та американського педагогів виявляє присутність полімодальної тригерної ВАК-системи в методиці Боба Столоффа. Так, візуальна модальність (В) представлена у його посібниках із музичними вправами та етюдами, де текстові склади побудовані за принципом відтворення звуків, наближених до звучання музичних інструментів. Доповнення навчального процесу роботою голосових зв'язок, артикуляцією зазначених комбінацій складів, ритмічними постукуваннями по тілу, а саме руховим імітуванням гри на духових (імітація натискання клапанів), ударних (відбивання ритмів по грудній клітині, черевній порожнині, стегнах тощо), клавішних (перебирання пальцями), шумових інструментах (імітація гри на маракасах), клацанням пальцями під час співу чітко визначають кінстестичну модальність (К). Втілення аудіальної модальності (А) проглядається у засвоєнні ритмічних малюнків на слух, прослуховуванні різностильової музики та відтворенні еталонних вокально-інструментальних зразків.

Останній метод у контексті компаративного аналізу заслуговує на особливу увагу, оскільки варіанти принципу роботи із сенсорними еталонами містять, на наш погляд, чималий інноваційно-експериментальний потенціал з погляду адаптації методики Боба Столоффа до умов навчання в Україні. Зокрема, В. Куфлюк у своїй методиці йде шляхом створення сенсорних еталонів абсолютної висоти звуків для прискорення процесів їх упізнання, застосовуючи пісні-підказки, котрі спеціально вербалізують назву звуку, від якого починається пісенька (наприклад, До¹ – «Довгоногий журавель», Сол¹ – «Сонечко, сонечко»), водночас несучи в собі яскраву емоційну складову (Гусар, 2017: 105–107). Доцільність використання мелодії від певного звуку в якості сенсорного впізнавального еталону підтверджує відомий із психології мнемонічний закон «ефекту

початку», адже розміщений на початку навчальний матеріал краще відтворюється як при безпосередній, так і при відстроченій дії. Застосування принципу підбору сенсорних еталонів для вокальних вправ у рамках методики Столоффа, зокрема в роботі з дорослими співаками-початківцями, передбачає поєднання відібраних вправ з підручника «Scat! Vocal Improvisation Techniques» (Stoloff, 1996: 28–41) з українськими народно-пісненими зразками у тональностях До-мажор і до-мінор (наприклад, До¹ – «Добрий вечір, дівчино, куди йдеш?», до¹ – «Добре тому коса косить»). Оскільки джазова мелодика, як правило, розростається до мажоро-мінору, поступово охоплюється не лише діатоніка До-мажору, але й хроматичні звуки у різноманітних комбінаціях.

Висновки. Таким чином, інноваційна методика Боба Столоффа є однією з найбільш системних та структурованих навчальних програм для музично-слухового розвитку та вдосконалення ритмічного мислення естрадно-джазових вокалістів на шляху фахового зростання. Її основу становить комплексний підхід до навчання вокальної імпровізації, що включає ритмічні, мелодичні та артикуляційні вправи на закріплення м'язової пам'яті за допомогою зовнішніх тригерів для формування стійкого інтонаційно-ритмічного словника естрадно-джазового вокаліста. Ефективність навчальних методів Боба Столоффа забезпечує взаємодія полімодальних тригерів ВАК-системи людського сприйняття (візуального, аудіального, кінстестичного) та їх різних синестезійних комбінацій під час виконання вокально-інструментальних вправ і скет-імпровізацій, що супроводжуються сукупністю вібраційних і дотикових відчуттів, викликаних руховим імітуванням гри на духових (імітація натискання клапанів), ударних (відбивання ритмів по грудній клітині, черевній порожнині, стегнах тощо), клавішних (перебирання пальцями), шумових інструментах (імітація гри на маракасах), клацанням пальцями. Усе це комплексно створює підсилювальну систему для ефективного опанування різнобічного навчального матеріалу та виступає стимулюючим фактором для прискореного формування досконалих музично-слухових даних естрадно-джазового співака як необхідного професійного фундаменту досягнення ним вищих рівнів вокальної майстерності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусар Д. О. Феномен творчості Василя Куфлюка у контексті інноваційних методів формування абсолютного слуху музиканта-професіонала : дис. ... кандидата мистецтвознавства: 17.00.03 / Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка. Львів, 2017. 234 с.
2. Дрожжина Н. В. Вокальне мистецтво естради: історія, теорія, практика : навч. підручник для здобувачів ступеня магістра закладів вищої освіти культури і мистецтв III–IV рівнів акредитації зі спеціальності 025 «Музичне

мистецтво» спеціалізації «Музичне мистецтво естради» / Харків. нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків: Естет Принт, 2019. 336 с.

3. Процишина О., Леонтієва С. Розвиток навичок слухового самоконтролю як важлива складова вокальної підготовки майбутніх артистів-вокалістів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 74(2). С. 333–338.

4. Спіліоті О. В. Теорія і методика формування музично-інтонаційного мислення: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 234 с.

5. Bob Stolfoff. Online lessons and digital books. August 12, 2020. URL: <https://bobstoloffmusic.com/home> (last accessed: 11.06.2025).

6. Stolfoff B. Body Beats. Advance Music. 2009. 105 p.

7. Stolfoff B. Rhythmnia! New York : Bob Stolfoff Books, 2014. 67 p.

8. Stolfoff B. Scat! Vocal Improvisation Techniques. New York : Gerard and Sarzin Publishing Co., 1996. 128 p.

REFERENCES

1. Husar D. O. (2017) Fenomen tvorchosti Vasylia Kufluka u konteksti innovatsiinykh metodiv formuvannya absoliutnoho slukhu muzykanta-profesionala. [The Phenomenon of Vasyl Kufluk's Creativity in the Context of Innovative Methods of Forming the Absolute Hearing of a Professional Musician]: dys. ... kandydata mystetstvoznavstva: 17.00.03 / Lvivska natsionalna muzychna akademiia im. M. V. Lysenka. Lviv. 234. [in Ukrainian].

2. Drozhzhyna N. V. (2019) Vokalne mystetstvo estrady: istoriia, teoriia, praktyka. [Pop vocal art: history, theory, practice]: navch. pidruchnyk dlia zdobuvachiv stupenia mahistra zakladiv vyshchoi osvity kultury i mystetstv III–IV rivniv akredytatsii zi spetsialnosti 025 «Muzychne mystetstvo» spetsializatsii «Muzychne mystetstvo estrady» / Kharkiv. nats. un-t mystetstv im. I. P. Kotliarevskoho. Kharkiv: Estet Prynt. 336. [in Ukrainian].

3. Protsyshyn O., Leontieva S. (2024) Rozvytok navychok slukhovoho samokontroliu yak vazhlyva skladova vokalnoi pidhotovky maibutnikh artystiv-vokalistiv. [Development of auditory self-control skills as an important component of vocal training for future vocalists]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 74 (2). 333–338. [in Ukrainian].

4. Spilioti O. V. (2019) Teoriia i metodyka formuvannya muzychno-intonatsiinoho myslennia: navch.-metod. posib. [Theory and methodology of forming musical and intonation thinking: a study guide]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia. 234. [in Ukrainian].

5. Bob Stolfoff. (2020) Online lessons and digital books. August 12. URL: <https://bobstoloffmusic.com/home> (accessed: 11.06.2025).

6. Stolfoff B. (2009) Body Beats. Advance Music. 105.

7. Stolfoff B. (2014) Rhythmnia! Copyright. United States of America. 67.

8. Stolfoff B. (1996) Scat! Vocal Improvisation Techniques. New York : Gerard and Sarzin Publishing Co. 128.

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 26.09.2025

Дата публікації: 23.10.2025